

[B] **INTERESSANTE AANZETTEN ACHTER EEN GRIMMIGE FAÇADE. TWEE BOEKEN VAN JOOST VANDECASTEELE**

De hype rond de ene jonge schrijver is nog niet gaan liggen, of er is al weer een nieuwe schrijver opgestaan om de leeggekomen plek in de hitlijsten over te nemen. Net als Paul Baeten Gronda (zie recensie in *Ons Erfdeel* 2010/2, p. 150-152) is ook de Belg Joost Vandecasteele op meerdere vlakken tegelijk actief. Zo is hij regelmatig te zien op televisie en te horen op de radio, waar hij vooral optreedt als stand-upcomedian. Daarnaast schrijft hij: theaterteksten en literatuur. Het lijkt een eigenschap van de nieuwe generatie schrijvers te zijn: multi-inzetbaarheid. Het leverde Vandecasteele niet alleen veel media-aandacht op voor zijn boeken maar ook een plek in het programma van het festival Crossing Border in Den Haag, nominaties voor de Selexyz Debuutprijs en de Academica Debutantenprijs, en winst van de Debuutprijs op de Boekenbeurs in Antwerpen.

Zowel in zijn debuut, de verhalenbundel *Hoe de wereld perfect functioneert zonder mij*, als in zijn roman *Opnieuw en opnieuw en opnieuw* lijkt Vandecasteele vooral zijn wereldbeeld te willen presenteren. In weinig subtiele bewoordingen schetst hij een grimmige toekomstversie van onze huidige wereld, bij vlagen met humor gepresenteerd. En dat roept reacties op. In *Knack* werd Vandecasteele (positief) omschreven als “de grofst gebekte nieuwkomer, het type dat het kot op stelten zet”. Maar levert Vandecasteeles façade van geschreeuw, geweld, geneuk, dronkenschap en doorgedreven kapitalisme ook interessante literatuur op?

Hoe de wereld perfect functioneert zonder mij is opgebouwd uit merendeels eerder in tijdschriften als *De Brakke Hond* en *Deus Ex Machina* gepubliceerde verhalen. Het verhaal ‘Nooit meer vrede’ won in 2007 de Brandende Pen voor het beste Nederlandse kortverhaal. De verhalen zijn onderling samenhangend, met terugkerende personages en gebeurtenissen. Soms figureren de verhalen zelfs in elkaar, een aardige vondst die de bundel nog meer tot een eenheid maakt.

De wereld die Vandecasteele schetst, lijkt op de onze, maar toch niet helemaal. Er zijn winkelcentra zo groot dat mensen nooit meer buiten komen, oneindige appartementsgebouwen waarin elke

verdieping een wereld op zich is met eigen regels en eigen knokploegen en er is veel lege, gevoelloze seks. De personages leven een bestaan dat bij voorbaat uitgestippeld lijkt en waarin weinig lichtpuntjes te bekennen zijn. Tegelijk lijken ze ongevoelig voor de grimmige wereld waarin ze leven. Soms leveren ze wat kritiek, maar meestal ondergaan ze de chaotische gebeurtenissen van hun leven kritiekloos. Een wil om de wereld te veranderen of een gedachte aan iets groters dan een volgende kop koffie ontbreekt volledig – niet alleen bij de personages, maar ook bij de auteur. Net als zijn personages komt Vandecasteele namelijk niet verder dan een aanklacht tegen de huidige wereld –in de lege seks en de dominantie van de *shopping malls* herkennen we duidelijk een doorgedreven liberalisme en kapitalisme.

Vandecasteele heeft zijn aanklacht vormgegeven in verhalen waar het cynisme van afdruipt, met pogingen om de gebeurtenissen met humor en absurdisme te beschrijven. Slechts zelden is de poging tot humor geslaagd, wat met name de langere verhalen taai maakt om door te komen. Daar komt nog bij dat Vandecasteeles stijl weinig afwisselend en soms ronduit saai is, met zelfs enkele taalfouten. Het versterkt de chaotische indruk die de verhalen achterlaten. Dit zou minder problematisch geweest zijn als duidelijk was waarom Vandecasteele zijn wereld zo grimmig en gewelddadig maakt. Nu kabbelen de verhalen maar een beetje voort onder het dunne laagje van gewelddadige taal, matte personages en oppervlakkige maatschappijkritiek.

Met *Hoe de wereld perfect functioneert zonder mij* heeft Vandecasteele wel enkele interessante aanzetten gegeven die samen echter nog geen interessante bundel opleveren. In de roman *Opnieuw en opnieuw en opnieuw* gebeurt eigenlijk precies hetzelfde, maar dan langer uitgesponnen. Het boek vertelt het verhaal van de “onverbidelijke oorlog” tussen Penny, ex-prostituée en aanvoerster van een leger opstandelingen dat door het leven gaat als de Amazones, en Alex, een hoofdagent. Alex was ooit Penny’s geliefde en na haar vertrek is hij veranderd in een geobsedeerde man die onafwendbaar zijn eigen ondergang tegemoet gaat. De lezer wordt meegenomen naar dezelfde doorgedraaide wereld als in de verhalenbundel, die in de roman succesvol verder uitgewerkt wordt. De chaos lijkt te regeren en

goed en fout zijn moeilijk te onderscheiden. Het barst er van de bendes ultrarechtse zakenlui, er zijn ontelbare rivaliserende sekten en er is een niet te overzien aantal tentenkampen, bewoond door allerhande (grotendeels zelfverklaarde) outcasts. Vandecasteele zet ook hier zijn cynische humor in. Dat resulteert weliswaar in enkele aardige vondsten als Fisher-Price-mini-atoombommen, maar opnieuw valt er weinig te lachen, en dat is vooral een gebrek van de auteur.

Het grootste probleem van *Opnieuw en opnieuw en opnieuw* is dat voor de lezer wederom niet duidelijk is waar alles in het boek toe dient. Zo wordt er weinig verhelderd over de motieven voor de oorlog tussen Penny en Alex, en komen de personages niet tot leven. In het boek komt een ideologieloze bende van “heroïsche strijders” voor die een revolutie ontketenen, “gewoon om iets anders te proberen en te zien wat het gaf”. Met dit nihilisme valt best iets interessants te doen, maar Vandecasteele doet het niet. Ondanks de verwijzingen naar literatuur, mythologie en massacultuur – zoals de ondertitel *Een Neo-Spartaanse hard-boiled liefdestragedie* – slaagt de auteur er ook in zijn tweede boek niet in een overtuigend idee neer te zetten. Het blijft opnieuw bij potentieel interessante aanzetten, die helaas steeds verzanden in weinig interessante beschrijvingen van gevechten of feestjes.

De grote en veelal positieve belangstelling voor Vandecasteele lijkt vooral voort te komen uit de alomtegenwoordigheid van de auteur in de media. Zichtbaar zijn en een grote mond hebben helpen kennelijk om positief besproken te worden. Vandecasteeles opmerking dat hij het in de literatuur ‘anders’ wil doen, legt hem daarbij geen windeieren. Het is echter de vraag of Vandecasteele met zijn literaire werk het juiste medium kiest om zijn ideeën te verwoorden. De sterkste teksten uit Vandecasteeles boeken zijn de teksten die neigen naar stand-upcomedy: snelle, harde grappen die dicht op de actualiteit en derealiteit zitten. Daar komt ook zijn cynisme het best tot zijn recht.

MINTE KAMPHUIS

JOOST VANDECASTEELE, *Opnieuw en opnieuw en opnieuw*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2010, 312 p.

JOOST VANDECASTEELE, *Hoe de wereld perfect functioneert zonder mij*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2009, 207 p.